

Michel Callon ve Yeni Ekonomi

Koray Çalışkan

koray.caliskan@boun.edu.tr

Sosyalistlerin yeni bir ekonomi tahayyülü var mı? Bence var, ancak tek ayaklı bir düşe dayanıyor. Üretim ilişkilerinde eşitlik öngören, ancak değişim ilişkileri bahsine neredeyse hiç değinmeyen bir yaklaşım. Sosyalistlerin ivedilikle kendilerine sormaları gereken soru toplumsal iş bölümünün verili olduğu bir bağlamda, nasıl bir adil değişim ilişkisi düşünülebileceği üzerine olmalı.

Özel olarak Türkiye’de ve genel olarak dünya sosyalistleri arasında çok tanınmayan Fransız sosyal araştırmacı Michel Callon’un bu soruya ikna edici bir yanıt verdiğini düşünüyorum.

Michel Callon

PİYASA TAMAMEN KÖTÜ MÜ?

Hayır. Piyasa ilişkisi kendi içinde gayri-adil bir ilişki değildir. Değişim ilişkilerinin özgül örgütlenme siyaseti o ilişkiyi adaletsiz kılar. Her piyasa siyasi bir mimari üzerine kuruludur. Kötü olan, adaletsizlik üreten, emtia üreticilerinin piyasaların siyasi mimarisinin inşasına dâhil edilmemeleri.

Neo-Liberalizm eleştirileri toptancı bir piyasa eleştirisine dayanır. Gayet isabetli olan neo-liberal piyasanın eleştirisi, sosyalistlerin dikkatinden bir önemli sorunu gizler. Sosyalist değişim ilişkileri nasıl örgütlenebilir? Topyekun bir devrim tahayyülü olmadan daha eşitlikçi, kapitalizmi yeniden üretmeyen değişim ilişkileri kurmak mümkün müdür?

CALLON’UN YANITI

Evet. Callon'un özcü ve yapısalcı olmayan, eyleyciliği ne sınıfa ne de bireye yükleyen ekonomizasyon incelemesi sosyalistlere değişim ilişkilerinin zenginliğini görmeye ve yeni ekonomizasyon formları düşlemeye imkan veren bir yaklaşımı var.

Öncelikle iktisatçıların haddini bildirmek gerekiyor. Yanlış anlaşılmasın, kendisi de bir iktisatçı ama meselenin antropolojisini ve sosyolojisini de biliyor. Buradaki had, sınırını anımsamakla ilgili. Callon'a göre iktisat bilimi ekonomi ve piyasa denilen alanı kuran onu performe eden bir işlev görüyor. Dolayısıyla mesele, iktisadın ne kadar ideolojik olduğunu göstermek değil, haddini bildirerek daha dikkatli bir şekilde kullanılmasını sağlamak.

PİYASAYI ANLAMAK

Callon'un önerisini izleyen araştırmacılar çok ilginç sonuçlarla karşılaşılıyorlar. Mesela İstanbul Karanfilköy Külliyesi'nin altındaki Ortadoğu ve Balkanlar'ın en büyük kesme çiçek piyasasında (İstanbul'da aldığınız her çiçek bu piyasadan geçer) araştırma yapan Volkan Yılmaz ve Özlem Öz gibi bilim insanları, çiçek üreticilerinin kurduğu kooperatifin girişimiyle inşa edilen bir yerel piyasada, hiç de Neo-Liberallerin öngördüğü gibi bir düzenek olmadığını ve bizatihi üreticilerin değerini değerlendiren mimariler düşünilebileceğini gösteriyorlar. Gözümüzün önündeki bu piyasayı görmüyorsak, ve bu piyasa neo-liberal değilse benzeri piyasaları nasıl görür ve daha iyilerini inşa ederiz?

Michel Callon'un yeni ekonomizasyon sosyolojisi bu yanıtı dair en kapsamlı kuramı geliştirmiş durumda. Bir taraftan Gibson-Graham gibi feminist sosyalist politik iktisatçılara dayanan diğer taraftan üreticilerin perspektifini üretim ve değişim ilişkilerine yediren bu kuramdan bir iki hafta daha bahsetmek gerekiyor.

NOT: Geçen hafta önemli kadın derneklerinin SSGSS tasarısına karşı çıkmadığını yazmış ve bu tasarının kadına karşı en önemli darbelerden birini örgütlendiğini anlatmıştım. Türk Anneler Derneği'nden annem aradı! Ve bana "Oğlum öyle yazmışsın ama biz İzmir'de bir sürü eğitim toplantısı düzenledik, eylemlere de katıldık dedi." Hatamı düzeltirim.